

PRŮVODCE SPOTŘEBITELSKÝM ÚVĚREM



Co je spotřebitelský úvěr a jaká nám dává práva?

Spotřebitelský úvěr je finanční produkt, který si sjednáváme, když nám na naše potřeby nestačí vlastní finanční prostředky. Jen málokdo z nás se s úvěrem za svůj život nepotkal. Ať už šlo o studentský kontokorent, nákup vybavení domácnosti na splátky, kreditní kartu, auto na leasing, hotovostní půjčku či úvěr na bydlení. Spotřebitelský úvěr je nedílnou součástí tržní ekonomiky, ať už na to máme jakýkoli názor.

Spotřebitelský úvěr je úvěr poskytnutý podnikatelem spotřebiteli. Spotřebitelem je v úvěrovém vztahu fyzická osoba, která si úvěr bere pro svou osobní potřebu (nikoli např. pro účely svého podnikání). Pořizuje-li si tedy např. řemeslník na úvěr vůz, který vkládá do obchodního majetku své firmy, o spotřebitelský úvěr se nejedná. Pokud si však bere na úvěr televizi, kterou má ve své domácnosti, bude se na takový úvěr nahlížet jako na spotřebitelský. Spotřebitelským úvěrem není půjčka mezi dvěma přáteli, v rámci rodiny apod.

Spotřebitelský úvěr je finanční produkt s vysokou úrovní ochrany spotřebitele regulovaný [zákonem o spotřebitelském úvěru](#). Tento úvěr může poskytovat pouze poskytovatel, který má [licenci od České národní banky](#) a splňuje řadu přísných požadavků. Dlužníkovi zákon přiznává řadu důležitých práv:

- sjednat si pouze takový úvěr, který bude reálně schopen splácet,
- transparentně se dozvědět, kolik nás bude úvěr stát,
- úvěr kdykoli předčasně splatit,
- neplatit za prodlení se splácením na pokutách víc, než kolik stanoví zákon.

Naše rada: Zákon nám přiznává celou řadu práv, nemůže nás však ochránit před naší vlastní nezodpovědností. Zajímejte se o svá práva!

Kdo poskytuje spotřebitelské úvěry?

Spotřebitelský úvěr nelze poskytovat ani zprostředkovat v rámci běžné živnosti – je k němu zapotřebí získat oprávnění od České národní banky.

Měli bychom si úvěry brát výhradně u těch poskytovatelů, kteří k tomu mají potřebné oprávnění. Poskytovat spotřebitelské úvěry mohou obecně banky a nebankovní společnosti (těch je v současnosti přes 80). Seznam oprávněných poskytovatelů a zprostředkovatelů spotřebitelských úvěrů vede na svých [webových stránkách Česká národní banka](#).

Protože je získání takového oprávnění podmíněno splněním mnoha přísných požadavků (na finanční vybavenost, na odborné pracovníky apod.), může se stát, že narazíte na někoho, kdo poskytuje spotřebitelský úvěr nelegálně. Pokud společnost v seznamu vedeném ČNB nenajdete, poskytuje spotřebitelské úvěry bez povolení, mimo dohled státu. Těm je potřeba se vyhnout.

Velkou obezřetnost také vyžaduje situace, kdy spotřebitelský úvěr z nějakého důvodu sjednáváme u zahraničního poskytovatele – i zde je potřeba si ohlídat, že jednáme se subjektem s potřebným oprávněním. Současně je zapotřebí pamatovat na to, že práva obdobná těm, která platí v naší zemi, jsou garantována pouze v členských státech Evropské unie.

I mezi legálními poskytovateli a zprostředkovateli však existují rozdíly v kvalitě služeb, o které bychom se měli coby žadatelé o úvěr zajímat. Jejich hodnocením se zabývají některé nezávislé subjekty, z nichž s některými Ministerstvo financí v oblasti ochrany spotřebitele dlouhodobě spolupracuje. Zmínit lze [index odpovědného úvěrování](#) sestavovaný nestátní neziskovou organizací Člověk v tísni. Index doporučuje žadateli o úvěr sledovat cenu úvěru (úroky, poplatky), transparentnost smluvních podmínek (úvěrová kalkulačka, informace o maximální úrokové sazbě, online vzor smlouvy), vstřícnost poskytovatele úvěru při problémech dlužníka se splácením (rychlost nástupu sankcí a velikost pokut, možnost odkladu splátek).

Další indikátorem serióznosti poskytovatele je pak i přístup při vyhodnocování žádosti o úvěr – ten, koho moc nezajímají příjmy a výdaje žadatele a nedívá se na historii jeho platební morálky do úvěrových registrů, je obvykle tím, kdo s ním dobré úmysly nemá.

Důkladné posuzování úvěruschopnosti je přitom zásadní a klíčovou povinností i odpovědností poskytovatele úvěru. V případě, že tak poskytovatel neučiní, či tak učiní nedůsledně, může soud rozhodnout o tom, že se úvěrová smlouva stane neplatnou. Pokud se tak stane, má dlužník právo na vrácení dosud zaplacených úroků a má právo splatit zbytek svého dluhu (pouze jistiny úvěru) v době přiměřené jeho finančním možnostem (pokud se s věřitelem na této době nedohodne, rozhodne o tom soud).

Naše rada: Zajímejte se o to, kdo a za jakých podmínek Vám půjčuje, srovnávejte. Jednejte pouze s legálním poskytovatelem!

Co tvoří cenu úvěru?

Mluvíme-li o ceně úvěru, je potřeba se dívat hned na několik údajů. Zprvce na ukazatel RPSN (roční procentní sazba nákladů), který nám dává informaci o tom, jak je úvěr drahý, tedy o kolik procent navíc zaplatíme každoročně na úrocích a poplatcích za úvěr. Užitečnou informaci dává RPSN zejména u úvěrů se splatností delší než 1 rok.

Dále bychom měli vědět, kolik nás úvěr bude stát celkem – tedy kolik přeplatíme nad rámec toho, co si zamýšlíme půjčit. To bychom měli sledovat zejména u půjček krátkodobých. Konečně je samozřejmě důležité, jak zatíží náš rozpočet sjednaná pravidelná (nejčastěji měsíční) splátka. Jakmile máme přehled o těchto nákladech úvěru, můžeme začít nabídky jednotlivých poskytovatelů mezi sebou srovnávat a vybírat z nich tu nejvýhodnější.

Cena spotřebitelského úvěru není zákonem regulována, ze soudní praxe však vyplývá hranice, jejíž překročení je považováno za rozporné s dobrými mravy a která se pohybuje kolem 4násobku běžné bankovní zápůjční úrokové sazby.

Vysoká cena úvěru je někdy spojována se slovem lichva. Ten, kdo nám (ve srovnání s obdobným úvěrem poskytovaným bankou) nabízí relativně dražší úvěr, však ještě nemusí být lichvářem. Lichvou je až takové jednání, kdy je poskytnut nepřiměřeně drahý úvěr a zneužita tíseň, nezkušenost, rozumová slabost, rozrušení nebo lehkomyšlnost dlužníka. Lichva je trestným činem.

Naše rada: Před podpisem úvěrové smlouvy se zamyslete nad tím, kolik Vás úvěr bude stát! Na jednotlivých splátkách i celkově.

Jak správně uplatnit právo na odstoupení od smlouvy?

Od smlouvy o spotřebitelském úvěru je možné odstoupit ve lhůtě 14 dnů od uzavření smlouvy, a to bez uvedení důvodu. Od smlouvy odstupte vždy písemně, např. zasláním dopisu poskytovateli nejpozději poslední den této lhůty. Poskytovatel nemůže požadovat, aby byl podpis úředně ověřen. Jiná pravidla pak platí u hypoték.

Naše rada: Pokud si sjednáte spotřebitelský úvěr a pak si to rozmyslíte - máte 14 dní na odstoupení od smlouvy!

Kdy lze úvěr předčasně splatit?

Pokud nechceme v úvěrovém vztahu setrvat až do konce smluvené doby, zákon o spotřebitelském úvěru nám dává právo jej ukončit kdykoli předčasným splacením úvěru, přičemž poplatek za takové splacení nesmí převýšit 0,5 % či 1 % (podle toho, jestli do předpokládaného splacení úvěru zbývá méně, nebo více, než jeden rok) z předčasně splácené části jistiny. Jiná pravidla pak platí u předčasného splacení hypoték.

Naše rada: Spotřebitelský úvěr lze splatit také předčasně. Kdykoli a za limitovaný poplatek!

Jaké hrozí sankce za nesplácení úvěru?

Zákon stanoví také omezení výše pokut, které může poskytovatel úvěru naúčtovat dlužníkovi ve chvíli, kdy se z různého důvodu ocitne v prodlení se splácením podle sjednaného splátkového kalendáře. Dlužník pak zaplatí nanejvýš 0,1 % denně z částky, ohledně níž je v prodlení (ne tedy z celé dosud nesplácené jistiny) a v součtu ne více než polovinu sjednané výše úvěru, nejvýše však 200 tisíc Kč.

Naše rada: Sankce za nesplácení úvěru - pouze v omezené míře!

Jak postupovat, když nejsme schopni splácet??

Cítíme-li, že nejsme schopni dodržet splátkový režim sjednaný v úvěrové smlouvě, neměli bychom otálet a měli věc okamžitě řešit s naším věřitelem. Seriózní věřitelé si uvědomují, že se jim jistá shovívavost k zákazníkovi, který se ocitl v mimořádné finanční tísní, za kterou ani třeba nenese vinu, vyplatí. Pak mu obvykle nabídnou nějakou formu úlevy ze splácení, typicky jde o dočasný odklad splátky. V poslední době takové úlevy banky a solidní nebankovní společnosti [z iniciativy Ministerstva financí](#) nabízejí zejména klientům postiženým negativními ekonomickými dopady pandemie COVID-19.

Pokud již domluva s věřitelem není možná (což se pozná např. tak, že nám hrozí soudem či exekucí), je dobré obrátit se na některou z [dluhových poraden](#), kde nám nabídnou bezplatnou profesionální pomoc.

Naše rada: Ocitneme-li se v problémech se splácením, začněme hned jednat s věřitelem. Vyhledejte odborníka, kterému důvěřujete (bezplatnou pomoc nabízí i dluhové poradny)!

Na koho se obracet, když si chceme stěžovat či vyřešit spor?

Dohled nad dodržováním zákona o spotřebitelském úvěru vykonává Česká národní banka. Na tu se lze obrátit v situaci, kdy si chceme stěžovat na postup banky, leasingové i splátkové společnosti. ČNB může uložit věřitelům za porušení zákona pokutu, ale nezjedná nápravu ve prospěch spotřebitele.

Pokud chce spotřebitel dosáhnout změny smlouvy, která odporuje zákonu, nebo se domnívá, že byl jednáním věřitele poškozen, měl by se obrátit na [finančního arbitra](#) nebo na soud. Předtím by se měl věc pokusit vyřešit přímo se svou bankou či nebankovním poskytovatelem úvěru. Uzavírání rozhodčích doložek ve spotřebitelských vztazích je od 1. 12. 2016 zakázáno, poskytovatelé úvěru nás tedy nemohou nutit do řešení sporů rozhodcem.

Ministerstvo financí ke spotřebitelskému úvěru zajišťuje přípravu návrhů právních předpisů.

Naše rada: Poskytování spotřebitelských úvěrů dohlíží Česká národní banka. Spor ze spotřebitelského úvěru můžeme řešit u civilního soudu nebo zdarma u finančního arbitra!

Z měření finanční gramotnosti dospělých provedených MF v roce 2020

82 % Čechů by si nevzalo úvěr na nákup vánočních dáreků. 16 % lidí by si nevýhodný úvěr, při kterém by cenu dáreků o pětinu přeplatili, vzalo.

10 % osob v posledním roce nezaplatilo včas splátku či pravidelnou platbu – nejčastěji se prodlevy týkaly nájmu (v 28 % případů), splátek půjček (24 % případů) či plateb za telefon, internet či televizi (v 18 % případů).

41 % lidí si myslí, že zná význam RPSN (roční procentní sazba nákladů). Skutečně však význam RPSN, stejně jako v předešlých letech, zná pouze polovina z nich (21 %). Z těch, kteří se domnívají, že význam znají, se část mylně domnívá, že se jedná jen o úrok a ostatní to nedokáží uspokojivě vysvětlit.

Neznalost, resp. neschopnost praktického využití ukazatele RPSN demonstruje skutečnost, že při rozhodování o půjčce se lidé rozhodují primárně podle výše měsíční splátky (ve 42 % případů). Až poté následuje výše roční úrokové sazby (ve 24 % případů) a ukazatele RPSN (v 15 % případů).